

System emerytalny

Wiedza o gospodarce Studium przypadku

2013

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

**Zachodniopomorska
Szkoła Biznesu
w Szczecinie**

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

System emerytalny

PRZYKŁAD 1

Ty – Super, dostałam(-em) pracę i zaczynam od przyszłego miesiąca!

Twoja koleżanka/twój kolega – No to ekstra!

Ty – Tak, też się cieszę. Jedyną rzeczą, z której nie jestem zadowolona(-y) jest to, że muszę tyle kasy oddać państwu na te składki do ZUS-u. To jest bezsensowne! Za te pieniądze mogłabym (mógłbym) pojechać sobie gdzieś na wakacje albo kupić nowy sprzęt.

Twoja koleżanka/twój kolega – Masz rację, albo odkładać, żeby kupić sobie samochód lub mieszkanie...

PRZYKŁAD 2¹

Wyobraź sobie, że osiągnęłaś(-ąłeś) wiek emerytalny, więc przychodzisz do swojego oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (ZUS), by złożyć odpowiednie dokumenty potrzebne do wypłacania emerytury.

Ty – Dzień dobry, niedługo będę kończyć odpowiednie lata i chciałabym(-łbym) złożyć dokumenty uprawniające do pobierania emerytury.

Pani/pan w ZUS-ie – Dzień dobry. W takim razie poproszę dowód osobisty oraz świadectwa pracy i druki RP-7.

Ty – Ale ja nie mam świadectw pracy, bo nikt mi nie dał...

Pani/pan w ZUS-ie – Musi pani/pan iść do swoich poprzednich zakładów pracy i zażądać wydania świadectw pracy i druków RP-7. Firmy mają obowiązek wydawania takich dokumentów.

Ty - A co mam zrobić, jak moje dwie poprzednie firmy już nie istnieją, to skąd mam wziąć świadectwa pracy?

Pani/pan w ZUS-ie – W takim przypadku proszę się udać do archiwum państwowego i poprosić o wydanie świadectw i innej dokumentacji placowej.

Ty – Dziękuję za informacje. Do widzenia.

Cel

Głównym celem systemu emerytalnego jest zabezpieczenie finansowe ludzi na starość.

Wprowadzenie

Państwa na świecie wprowadziły u siebie mniej lub bardziej dobre systemy emerytalne, które zabezpieczają ludzi na starość przed ubóstwem. Podstawową myślą przewodnią twórców systemu emerytalnego był fakt, że człowiek w pewnym wieku nie może już pracować, bądź z powodu wieku i niedołężności, bądź z powodu chorób. Zastanawiano się także nad tym, w jaki sposób, kto i od jakiego momentu ma chronić ludzi w słusznym wieku.

¹ Jest to czysto hipotetyczna sytuacja, gdyż w momencie uzyskania przez młodą osobę wieku emerytalnego, za 30–40 lat, może się okazać, że wszystko będzie tak skomputeryzowane, iż nie będzie potrzeby chodzenia do ZUS-u z własną dokumentacją, wszystko będzie w systemie komputerowym Zakładu.

Otoczenie podmiotu

Do XIX wieku w Europie nie było żadnego systemu emerytalnego, a starsi ludzie mogli oczekiwać pomocy jedynie od najbliższych, tj. rodzin, znajomych, lub liczyć tylko na siebie. Dopiero powstanie pierwszych związków zawodowych w XIX-wiecznej Europie doprowadziło do powstania pierwszych ubezpieczeń społecznych. Pierwszymi takimi ubezpieczeniami były ubezpieczenia na wypadek bezrobocia.

Europejskie systemy emerytalne wzorowały się głównie na systemie niemieckim i angielskim. Niemiecki zakładał, że zarówno państwo, jak i pracownik musi aktywnie uczestniczyć w systemie emerytalnym. Oznaczało to obowiązkowe płacenie ubezpieczeń społecznych przez pracownika i pracodawcę. Z kolei angielski system emerytalny bardziej opierał się na rozpowszechnieniu pomocy społecznej.

„W Polsce system ubezpieczeniowy został ujednolicony w okresie międzywojennym. W 1933 roku uchwalono ustawę o ubezpieczeniu społecznym”². Ustawa ta przez lata była modyfikowana i dostosowywana do naszych potrzeb ekonomicznych, demograficznych, ustrojowych, ostatecznie system emerytalny został całkowicie zreformowany w 1999 roku.

Nowy system został oparty na trzech filarach:

Pierwszy filar to świadczenia podstawowe, gwarantowane przez państwo. Emerytura pochodzi ze składek wszystkich pracujących i jest wypłacana przez ZUS. Podstawę obliczenia emerytury stanowi suma składek oraz czas ich płacania. Filar ten jest obowiązkowy, zarządzany przez państwo i ma charakter umowy pokoleniowej.

Drugi filar to świadczenia wypłacane z funduszu emerytalnego. Środki na ten cel powstają z kapitału odłożonego, stanowiącego część składki i odprowadzanego do wybranego funduszu. Zadaniem funduszu, którym zarządzają prywatne firmy nadzorowane przez państwo, jest inwestowanie i pomnażanie kapitału. Uczestnictwo w tym filarze jest obowiązkowe³.

W przypadkach, o których jest mowa wyżej, ustawa nałożyła obowiązek odprowadzania składek na ubezpieczenia społeczne zarówno przez pracowników, jak i pracodawców. Pracodawcy mają obowiązek przekazywania, poprzez stworzony na takie potrzeby program komputerowy Płatnik, raportów o składkach odprowadzanych do ZUS-u.

Powstał też **trzeci filar**, który jest zupełnie dobrowolny. Niektóre firmy w ramach utworzonego u nich systemu motywacyjnego opłacają pracownikom składki na ten filar.

Problematyka

Większość młodych ludzi żyje chwilą, a ponieważ na emeryturę przechodzi się w wieku 65 (kobiety) i 67 lat (mężczyźni)⁴, to nie zastanawiają się, co będzie za 10, 20 czy 30 lat. Ci, którzy rozpoczęli ścieżkę kariery zawodowej, uważają, że bezsensowne jest opłacanie składek społecznych na tak zwany ZUS. Uważają bowiem, że lepiej byłoby te pieniądze wydać na bardziej potrzebne im w danym momencie życia rzeczy, jak samochód, mieszkanie, sprzęt czy nawet wakacje.

Także większość osób pracujących nie przywiązuje wagi do zbierania dokumentów potwierdzających staż pracy, jak świadectwa pracy i inne dokumenty, które mogą w przyszłości potwierdzić, że pracowali właśnie w tej czy innej firmie. Są to dla nich rzeczy

² K. Podolski, W. Turnowiecki, *Polityka społeczna*, Gdańsk 2001, s. 126.

³ Tamże, 128.

⁴ Po reformie z 2012 r. wiek emerytalny dla kobiet i mężczyzn zostanie zrównany stopniowo do wieku 67 lat.

System emerytalny

zbędne w młodości i po prostu o tym nie myślą, zrzucają problem na czas przyszły, mówiąc: „zajmę się tym, jak będę miał iść na emeryturę. Teraz nie będę sobie tym głowy zawracać”.

Kłopot polegający na braku dokumentacji pojawia się także w przypadku likwidacji lub zmiany siedziby firmy, gdy osoba chcąc przejść na emeryturę nie zebrała wcześniej świadectw pracy z poprzednich swoich zakładów.

Kolejną kwestią ważną przy przechodzeniu na emeryturę jest wiedza, czy każdy okres pracy wlicza się do stażu, od którego będzie zależała nasza emerytura. Otóż okresy te podzieli się na składkowe i nieskładkowe. Do składkowych zalicza się wszystkie okresy pracy, za które były odprowadzane składki na ubezpieczenie emerytalne (lub rentowe), są to na przykład okresy pracy na umowę o pracę lub umowy cywilnoprawne, jak zlecenia i o dzieło, a także okresy służby w wojsku, policji itp., przebywanie na urlopie macierzyńskim, a także okres pobierania zasiłku dla bezrobotnych. Do okresów nieskładkowych zaliczamy te, od których nie zostały odprowadzone składki na ubezpieczenie społeczne (emerytalne i rentowe), jak na przykład okresy zatrudnienia na umowy cywilnoprawne, od których nie zostały odprowadzone składki na ubezpieczenia społeczne, okresy przebywania na urlopach bezpłatnych, wychowawczych, zasiłkach rehabilitacyjnych, okresy przebywania na rencie, zwolnieniach lekarskich, nauki w szkołach wyższych, pod warunkiem ukończenia studiów stacjonarnych i niezatrudnienia w tym okresie.

Główni aktorzy i ich role

Ważną rolę w systemie emerytalnym odgrywa przede wszystkim pracownik, docelowo osoba przechodząca na emeryturę (lub rentę). Ważne jest, aby być świadomym, że kiedyś, w przyszłości będziemy korzystać z emerytury (lub renty). Ważne jest także, że to od wysokości naszych składek na ubezpieczenie emerytalno-rentowe oraz od liczby lat opłacania tychże składek będzie zależała wysokość naszych emerytur (rent). Kolejną ważną rzeczą, na którą przyszły emeryt musi zwrócić uwagę, jest dokumentacja, którą należy „kolekcjonować” i nie czekać na ostatnią chwilę.

Ryzyko problemu

Można by się zastanowić, co by się stało, gdyby państwo nie przymuszało pracowników i pracodawców do opłacania składek na ubezpieczenia społeczne, tj. emerytalne, rentowe itd. Bardzo łatwo można sobie wyobrazić, że społeczeństwo podzieliłoby się na tych, którzy od podjęcia pierwszej pracy opłacają składki na emeryturę (rentę), i na tych, którzy tego nie robią, a całość zarobionych pieniędzy przeznaczają na teraźniejsze życie. Oczywiście stałoby się tak, że ci opłacający składki wiedliby swoje młode życie do osiągnięcia wieku emerytalnego mniej efektywnie, za to starość mieliby zapewnioną i nie musieliby się obawiać, że staną się żebrakami, bezdomnymi. Ci, którzy żyli z dnia na dzień, bo albo nie chciało im się opłacać składek, albo zapomnieli o tym, wiedliby młode życie na wyższym często poziomie, za to na starość nie mieliby środków do życia.

Nie zbierając świadectw pracy ani zaświadczeń o zatrudnieniu, ryzykujemy, niestety, tym, że będąc już w podeszłym wieku i chcąc przejść na emeryturę, nie będziemy w stanie skompletować naszego stażu pracy. Może się okazać, że firmy, w których pracowaliśmy, już nie istnieją, bo zostały zlikwidowane, zmieniły nazwy, formy prawne lub siedziby. Wtedy zaczyna się „wędrówka ludu” po miejscach, w których kiedyś te firmy istniały, i instytucjach, które mogą potwierdzić nasz staż pracy. Będziemy mieć szczęście, jeśli firma jeszcze istnieje, wtedy otrzymamy zagubione na przykład świadectwo pracy i dokumentację

System emerytalny

związaną z naszymi zarobkami (druk RP-7). Gorzej będzie w przypadku, gdy firmy już nie ma, wtedy pozostanie nam tylko udać się do archiwum państwowego, tam złożyć odpowiednie podanie i czekać, aż dostaniemy dokumenty, które będziemy mogli złożyć w oddziale ZUS-u.

Ważną rzeczą jest nie tylko samo zatrudnienie i udokumentowanie naszego stażu pracy, ważna jest także wysokość wynagrodzenia, które otrzymujemy, oraz liczba okresów składkowych, gdyż właśnie od tych czynników będzie zależała wysokość naszej emerytury. Obecnie najniższa emerytura (od 1 marca 2012 r.) wynosi 799,18 zł brutto⁵.

Ważne pytania

1. Czy uważasz za słuszne, że państwo nakazuje swoim obywatelom opłacanie składek na ubezpieczenie emerytalno-rentowe?
2. Załóż taką sytuację: twój zakład pracy już nie istnieje, firma spaliła się, a tym samym cała dokumentacja także. Nie zachowały się żadne dokumenty, które mogłyby być przekazane do archiwum państwowego. Co zrobisz w takiej sytuacji?
3. Czy płacenie pracownikowi wynagrodzenia minimalnego – obecnie 1500 zł brutto, a resztę do ręki jest w porządku z punktu widzenia pracownika i państwa? Dlaczego tak, dlaczego nie?

⁵ <http://www.zus.pl/default.asp?p=1&id=52>.